

Total number of pages – 16

CODE : 35T LOPH

(EN/AS/BN/BD)

2025

LOGIC AND PHILOSOPHY
(Theory)

Full Marks : 100

Pass Marks : 30

Time : Three hours

*The figures in the margin indicate full marks
for the questions.*

Q. No. 1 carries 1 mark each..... $1 \times 12 = 12$

Q. Nos. 2 – 13 carry 2 marks each..... $2 \times 12 = 24$

Q. Nos. 14 – 23 carry 4 marks each $4 \times 10 = 40$

Q. Nos. 24 – 27 carry 6 marks each $6 \times 4 = 24$

Total = 100

1. Give very short answers : (any twelve)

1×12=12

অতি চমু উত্তৰ দিয়া : (যিকোনো বাৰটোৰ)

অতি সংক্ষিপ্ত উত্তৰ দাও : (যে-কোনো বাৰোটোৰ)

জোবোদ সুন্দ' ফিননায হো : (জাযখিজাযা মোনব্রৈনি)

(a) What is the ideal of Logic?

তৰ্কবিজ্ঞানৰ আদৰ্শ কি?

তৰ্কবিজ্ঞানৰ আদৰ্শ কী?

জুক্তি বিগিয়াননি আদ'সঁআ মা?

(b) 'The conclusion of unscientific induction is certain' — Is it true?

অবৈজ্ঞানিক আগমনৰ সিদ্ধান্ত নিশ্চিত' — এইটো সত্য নে?

অবৈজ্ঞানিক আগমনৰ সিদ্ধান্ত নিশ্চিত' — এটা কি সত্যি?

'বিগিয়াননি নহি দাজাৰথাই থিরাংথাই থিখালামনাযা রেখা' — বেয়ো থাৰ না?

(c) Does Analogy depend on the Law of Causation?

সাদৃশ্যমূলক অনুমানে কাৰ্যকাৰণ বিধিৰ ওপৰত নিৰ্ভৰ কৰে নে?

সাদৃশ্যমূলক অনুমান কাৰ্যকাৰণ বিধিৰ উপৰে নিৰ্ভৰ কৰে কি?

মহৰসেআ জাথাইযাৰি খ্ৰান্থিনি সাযাব সোনাৰো না?

(d) 'The ground of Induction is the result of induction' — Who made this statement?

✓ 'আগমনৰ ভিত্তিয়েই আগমনৰ ফল' — কথাষাৰ কোনে কৈছিল?

'আগমনৰ ভিত্তিয়েই আগমনৰ ফল' — এই উক্তিটি কে কৰেছিলেন?

'দাজাৰথাইনি বিথায়ানো দাজাৰথাইনি ফিথাই' — বে বুথিখৌ সোৰ বুদোঁমোন?

(e) Are non-voluntary actions regarded as objects of moral judgement?

অনৈচ্ছিক ক্ৰিয়াসমূহক নৈতিক বিচাৰৰ বিষয়বস্তু হিচাপে গ্ৰহণ কৰা হয় নে?

অনৈচ্ছিক ক্ৰিয়াসমূহকে কি নৈতিক বিচাৰৰ বিষয়বস্তু হিচাবে গ্ৰহণ কৰা হয়?

গাব গোসো জাযি মাবনায হাৰাফোৰখৌ আখলনি সোমোন্দে বিসোৰনি মাৰবিথাংখি
খালামনায জাযো নামা?

(f) Name the theory which states that the external world can be directly known.

বাহ্য জগতখন প্ৰত্যক্ষভাৱে জানিব পৰা যায় বুলি প্ৰকাশ কৰা মতবাদটোৰ নাম লিখা।

বাহ্যিক জগতকে প্ৰত্যক্ষভাৱে জানতে পাৰা যায় বুলি প্ৰকাশিত মতবাদটিৰ নাম লেখা।

বায়জো মুলুগখৌ থোঁজোঁই মিথিনো মোনো হোননা ফোৰমাযনায বুঁফোৰথিনি মুঁ লিৰ।

(g) 'Electricity is a fluid' — What type of hypothesis is this?

✓ 'বিদ্যুত একজাতীয় তৰল পদাৰ্থ' — এইটো কেনেধৰণৰ প্ৰকল্প?

'বিদ্যুৎ একটা তৰল পদাৰ্থ' — এটি কী ধৰণৰ প্ৰকল্প?

'মোব্লিৰআ জাথোঁসে লাৱলাৱ মুৱা' — বেয়ো মা রেখোমনি সান মোনদাঁথি?

(h) What, according to Indian Philosophy, is the Supreme and Ultimate end of human life?

ভাৰতীয় দৰ্শন অনুযায়ী মানৱ জীৱনৰ চৰম লক্ষ্য বা আদৰ্শ কি?

ভাৰতীয় দৰ্শন অনুযায়ী মানৱজীৱনৰ চৰম লক্ষ্য বা আদৰ্শ কী?

ভাৰতীয় দৰ্শন অনুযায়ী মানৱজীৱনৰ চৰম লক্ষ্য বা আদৰ্শ কী?

(i) 'Primary qualities are the necessary properties of an object' — Is it true?

‘মূখ্য গুণবোৰ বস্তুৰ অনিবাৰ্য ধৰ্ম’ — কথাষাৰ সত্য নে?

‘প্ৰাথমিক গুণাবলী হল একোটা বস্তুৰ প্ৰয়োজনীয় বৈশিষ্ট্য’ — কথাটি কি সত্য?

‘গুদি গুনফোৰা বেঁসাৱনি গোনাঁথৰ ধোঁৱো’ — বাথ্ৰায়া থাৱ না?

(j) What does the external aspect of Religion refer to?

ধৰ্মৰ বাহ্যিক দিশটোৱে কি বুজায়?

ধৰ্মৰ বাহ্যিক দিকটি কী বোঝায়?

ধোঁৱোমনি বায়জোআৰি দিগআ মা ফোঁৱোম?

(k) 'Ethics is a positive science' — Is it true?

‘নীতিশাস্ত্ৰ বিষয়নিষ্ঠ বিজ্ঞান’ — কথাষাৰ সত্য নে?

‘নীতিশাস্ত্ৰ বিষয়নিষ্ঠ বিজ্ঞান’ — কথাটি কি সত্য?

‘বোঁসোনি বিগিয়ানা মিথিংগায়াৰি বিগিয়ান’ — বাথ্ৰায়া থাৱ না?

(l) On which canon of elimination is the Method of Agreement established?

অপসৰণৰ কোনটো সূত্ৰৰ ওপৰত অৱয়ী পদ্ধতি প্ৰতিষ্ঠিত?

অপসাৰণৰ কোন সূত্ৰটিৰ ওপৰে অৱয়ী পদ্ধতি প্ৰতিষ্ঠিত?

এংগাৰনাথনি মাৰে খ্ৰাণ্ঠিনি সায়াব গোৰোবথা আদৰআ গায়সনজাদোঁ?

(m) What is the third stage of hypothesis?

প্ৰকল্পৰ তৃতীয় স্তৰটো কি?

প্ৰকল্পৰ তৃতীয় স্তৰটি কী?

সান মোনদাংথিনি থামথি থাখোআ মা?

(n) Does the Method of Difference yield a certain conclusion?

ব্যতিৰেকী পদ্ধতিৰ প্ৰয়োগে এটা নিশ্চিত সিদ্ধান্ত দিয়ে নে?

ব্যতিৰেকী পদ্ধতিৰ প্ৰয়োগ কি একোটা নিশ্চিত সিদ্ধান্ত দেয়?

ফাৰাগথি আদৰনি বাহাথনায়া মোনসে থিখালামনাথ থিরাংথাই হোয়ো না?

2. What do you mean by 'Induction proper'?

‘প্ৰকৃত আগমন’ বুলিলে কি বুজায়?

‘প্ৰকৃত আগমন’ বলতে কী বোঝায়?

‘দাজাৰথাই আৱজাথাব বুজোঁলা মা বুজিযো?

Or / নাইবা / অথবা / এৰা

Why is the conclusion of Scientific Induction certain? 2

বৈজ্ঞানিক আগমনৰ সিদ্ধান্ত কিয় নিশ্চিত?

বৈজ্ঞানিক আগমনৰ সিদ্ধান্ত কেন নিশ্চিত?

‘বিগিয়ানারি আরজাথাবনি’ থিরাংথাইয়া মানো থি খালামনায?

3. Give an example of ‘Plurality of Causes’. 2

‘নানা কাৰণবাদ’ৰ এটি উদাহৰণ দিয়া।

‘নানা কাৰণবাদ’-এৰ এটি উদাহৰণ দাও।

‘জাহোনফোরনি গোৰা অনজিমা’নি মোনসে বিদিন্থি হো।

Or / নাইবা / অথবা / এৰা

Give an example of positive condition. 2

সদৰ্থক উপকৰণৰ এটি উদাহৰণ দিয়া।

সদৰ্থক উপকৰণৰ এটি উদাহৰণ দাও।

মোজা থাসারিনি মোনসে বিদিন্থি হো।

4. Mention any two characteristics of experiment. 2

পৰীক্ষণৰ যিকোনো দুটা বৈশিষ্ট্য লিখা।

পৰীক্ষাৰ যি-কোনো দুটি বৈশিষ্ট্য লেখো।

আনজাদ নাযনাযনি জাযখিৰজায়া মোননৈ আখুথাই লিৰ।

5. Give a concrete example of the Method of Residues. 2

পৰিশেষ পদ্ধতিৰ এটা বাস্তৱ উদাহৰণ দিয়া।

অবশিষ্টাংশ পদ্ধতিৰ এটি বাস্তৱ উদাহৰণ দাও।

আদ্রা থালানায আদবনি মোনসে মোগথাভারি বিদিন্থি হো।

6. Why is the Idealism of Leibnitz called Pluralistic Idealism? 2

লাইবনিজৰ ভাববাদক কিয় বহুত্ববাদী ভাববাদ বুলি কোৱা হয়?

লিবনিজ-এৰ ভাববাদকে বহুত্ববাদী ভাববাদ কেন বলা হয়?

লাইবনিজনি আদ ‘শৰ্ভবাদ’ মানো ‘বাংখান্থিআৰি আদ ‘শৰ্ভবাদ’ হোননা বুনায জাযো?

Or / নাইবা / অথবা / এৰা

Write any two characteristics of Objective Idealism. 2

বস্তুগত ভাববাদৰ যিকোনো দুটা বৈশিষ্ট্য লিখা।

বস্তুগত ভাববাদৰ যি-কোনো দুটি বৈশিষ্ট্য লেখো।

মুবাযাৰি আদ ‘শৰ্ভবাদ’নি জাযখিৰজায়া মোননৈ আখুথাই লিৰ।

7. What do you mean by ‘moral obligation’? 2

‘নৈতিক বাধ্যতাবোধ’ বুলিলে কি বুজা?

‘নৈতিক বাধ্যতাবোধ’ বলতে কী বোঝো?

‘আখল সোমোন্দৈ মাৱথারনো গোনা’ বুজোলা মা বুজিযো?

Or / নাইবা / অথবা / এবা

What is Voluntary action ?

2

ঐচ্ছিক ক্রিয়া কাক বোলে?

ঐচ্ছিক ক্রিয়া কাকে বলে?

গাব গোসো জানা মাবনায় হাবা মাখৌ বুডে?

8. Write two characteristics of Naive Realism.

2

সবল বাস্তববাদের দুটা বৈশিষ্ট্য লিখ।

সবল বাস্তববাদের দুটি বৈশিষ্ট্য লেখো।

গোরলৈ মোগথাং খ্রান্থিনি মোননৈ আখুথাই লির।

9. Mention any two conditions of a valid hypothesis.

2

বৈধ প্রকল্পৰ যিকোনো দুটা চৰ্ত উল্লেখ কৰা।

একটি বৈধ প্রকল্পের যে-কোনো দুটি শর্ত উল্লেখ করো।

জুক্তি গোনাং সান মোনদাংথিনি জায়খিজায়া মোননৈ সর্থফোর মখ'।

10. Who is regarded as the Father of Modern Philosophy? What is his famous saying?

1+1=2

আধুনিক দর্শনের পিতৃস্বরূপ বুলি কাক অভিহিত কৰা হয়? তেওঁৰ বিখ্যাত উক্তিটো কি?

আধুনিক দর্শনের পিতৃস্বরূপ বলে কাকে অভিহিত কৰা হয়? তাঁর বিখ্যাত উক্তিটি কী?

গোদান মুগানি সান্থৌনি বিফামহর হোননা সোরখৌ গনায়নায় জায়ো? বিনি মুদাংখা বুংথিনায়া মা?

11. What is Secondary Quality? Give an example.

1+1=2

গৌণ গুণ কাক বোলে? এটা উদাহরণ দিয়া।

গৌণ গুণ কাকে বলে? একটি উদাহরণ দাও।

মেজেরারি গুন মাখৌ বুডে? মোনসে বিদিন্থি হো?

12. Define Hypothesis.

2

প্রকল্পৰ সংজ্ঞা দিয়া।

প্রকল্পের সংজ্ঞা দাও।

সান মোনদাংথিনি বুংফুরলু হো।

Or / নাইবা / অথবা / এবা

Give an example of Hypothesis concerning collection.

2

পারিপার্শ্বিক সংস্থিতি সম্পর্কীয় প্রকল্পৰ এটি উদাহরণ দিয়া।

পারিপার্শ্বিক সংস্থিতি সম্পর্কীয় প্রকল্পের একটি উদাহরণ দাও।

থাসারি সাজায়নায় সোমোন্দৌনি সান মোনদাংথিনি মোনসে বিদিন্থি হো।

13. Give a concrete example of Method of Agreement and Difference.

2

মিশ্র অম্বয়ী-ব্যতিরেকী পদ্ধতিৰ এটি বাস্তব উদাহরণ দিয়া।

মিশ্র অম্বয়ী-ব্যতিরেকী পদ্ধতির একটি বাস্তব উদাহরণ দাও।

গোরোবথা আরো ফারাগথি আদবনি মোনসে মোগথাংজরি বিদিন্থি হো।

14. Write any four characteristics of Analogy.

4

সাদৃশ্যমূলক অনুমানৰ যিকোনো চাৰিটা বৈশিষ্ট্য লিখা।

সাদৃশ্যমূলক অনুমানৰ যে-কোনো চাৰিটা বৈশিষ্ট্য লেখো।

মহৰসেনি জাযখি জায়া মোনৰৈ আখুথাই লিৰ।

Or / নাইবা / অথবা / এৰা

Define Bad Analogy with an example.

2+2=4

এটা উদাহৰণসহ দুঃসাদৃশ্যানুমানৰ সংজ্ঞা দিয়া।

একটি উদাহৰণসহ অসৎ সাদৃশ্যানুমানৰ সংজ্ঞা দাও।

মোনসে বিদিস্থি জাঁ গাঞ্জি মহৰসেনি বুঁফুরলু হৌ।

15. Distinguish between 'Hypothesis concerning agent' and 'Hypothesis concerning law'.

4

‘কৰ্তা সম্পৰ্কীয় প্রকল্প’ আৰু ‘নিয়ম সম্পৰ্কীয় প্রকল্প’ৰ মাজত পাৰ্থক্য নিৰ্ণয় কৰা।

‘প্রতিনিধি সম্পৰ্কীয় প্রকল্প’ এবং ‘নিয়ম সম্পৰ্কীয় প্রকল্প’ৰ মध्ये পাৰ্থক্য নিৰ্ণয় কৰো।

থান্দৈ সোমোন্দোনি সান মোনদাঁথি আরো আয়েন সোমোন্দোনি সান মোনদাঁথিনি গেজেৰাব ফাৰাগ দিহুন।

16. Write a short note on Non-moral action.

4

অ-নৈতিক ক্ৰিয়াৰ ওপৰত এটি চমু টোকা লিখা।

অনৈতিক ক্ৰিয়াৰ উপৰে একটি সংক্ষিপ্ত টীকা লেখো।

আখল সোমোন্দৈ নডি হাৰানি সায়াব সুঁদ’ বেখ্বেবথি লিৰ।

Or / নাইবা / অথবা / এৰা

Is Ethics a practical science? Explain briefly.

4

নীতিবিজ্ঞান প্ৰায়োগিক বিজ্ঞান হয় নে? চমুকৈ ব্যাখ্যা কৰা।

নীতিবিজ্ঞান কি প্ৰায়োগিক বিজ্ঞান? সংক্ষেপে ব্যাখ্যা কৰো।

বোসোন বিগিয়ানা বাহায বিগিয়ান নংগৌ না? সুঁদ’যৈ বেখ্বেব।

17. State four characteristics of observation.

4

নিৰীক্ষণৰ চাৰিটা বৈশিষ্ট্য উল্লেখ কৰা।

নিৰীক্ষণৰ চাৰিটা বৈশিষ্ট্য উল্লেখ কৰো।

নোজোৰ হোনয়নি মোনৰৈ আখুথাই মখ’।

18. ‘Esse est percipi’ — Explain briefly the statement.

4

‘অস্তিত্ব প্ৰত্যক্ষ নিৰ্ভৰ’ — কথাষাৰ চমুকৈ ব্যাখ্যা কৰা।

‘অস্তিত্ব প্ৰত্যক্ষ-নিৰ্ভৰ’ — উক্তিটি সংক্ষেপে ব্যাখ্যা কৰো।

‘মুৱানি থাথাইথিয়া মোনদাঁথিনি সায়াব সোনারনায়’ — বাথ্ৰা খোন্দোখৌ সুঁদ’যৈ বেখ্বেব।

19. Write any four definitions of Religion.

4

ধৰ্মৰ যিকোনো চাৰিটা সংজ্ঞা লিখা।

ধৰ্মৰ যে-কোনো চাৰিটা সংজ্ঞা লেখো।

দোহোৰোমনি জাযখি জায়া মোনৰৈ বুঁফুরলু লিৰ।

Or / নাইবা / অথবা / এন্ড

'Morality is the source of religion' — Discuss this view.

4

'নৈতিকতাই ধর্মের উৎস' — এই মতটো আলোচনা করা।

'নৈতিকতাই ধর্মের উৎস' — এই মতটি আলোচনা করো।

'বোসন খান্দিয়া দোহোরোমনি ফুন্না' — বে বুন্দিখুই সাবরায়া।

20. Write any four characteristics of Scientific Realism.

4

✓ বৈজ্ঞানিক বাস্তববাদের যিকোনো চারটি বৈশিষ্ট্য লিখ।

বৈজ্ঞানিক বাস্তববাদের যে-কোনো চারটি বৈশিষ্ট্য লেখো।

বিগিয়ানারি মোগথাং খান্দিনি জায়খিজায়া মোননৈ আখুথাই লির।

21. State two advantages and two disadvantages of Method of Agreement.

2+2=4

অম্বয়ী পদ্ধতির দুটা সুবিধা আৰু দুটা অসুবিধা উল্লেখ কৰা।

অম্বয়ী পদ্ধতির দুটি সুবিধা এবং দুটি অসুবিধা উল্লেখ করো।

গোরোবথা আদবনি মোননৈ খাবু আরো মোননৈ অসুবিদাখৌ মখ'।

Or / নাইবা / অথবা / এন্ড

What is 'practical imperfection' of the Method of Agreement?

4

অম্বয়ী পদ্ধতির 'ব্যবহারিক অপূর্ণতা' কি?

অম্বয়ী পদ্ধতির 'ব্যবহারিক অপূর্ণতা' কী?

গোরোবথা আদবনি 'বাহাযথিয়ারি আবুন্দি গৈয়ি'য়া মা?

22. How does Hegel describe the nature of the Absolute?

4

হেগেলে পরমসত্ত্বার স্বরূপ কিভাবে ব্যাখ্যা কৰিছে?

হেগেল পরমসত্ত্বার স্বরূপ কীভাবে ব্যাখ্যা করেছেন?

হেগেলআ জোবথা আদ 'শাবাদনি মहरखौ माबौरै बेखेवदों?

23. What is 'Moksa', according to Indian Philosophy? What are the three paths to attain 'Moksa'?

2+2=4

ভারতীয় দর্শন অনুযায়ী 'মোক্স' কি? 'মোক্স' লাভের তিনটি পথ বা মার্গ কি কি?

ভারতীয় দর্শন অনুযায়ী 'মোক্স' কী? 'মোক্স' লাভের তিনটি পথ বা মার্গ কী কী?

ভারতীয় দর্শন অনুযায়ী 'মোক্স' আ মা? 'মোক্স' মোননায়নি মোনথাম লামায়া মা মা?

Or / নাইবা / অথবা / এন্ড

Explain the concept of 'Artha' as Purusartha.

4

পুরুষার্থ হিসেবে 'অর্থ'র ধারণা ব্যাখ্যা কৰা।

পুরুষার্থ হিসেবে 'অর্থ'-এর ধারণা ব্যাখ্যা করো।

পুরুষার্থ হিসাবে 'অর্থ'নি সানদাংখিখৌ বেখেব।

24. Define Scientific Induction and state its characteristics.

1+5=6

✓ বৈজ্ঞানিক আগমনের সংজ্ঞা দিয়া আৰু ইয়াৰ বৈশিষ্ট্যসমূহ উল্লেখ কৰা।

বৈজ্ঞানিক আগমনের সংজ্ঞা দাও এবং এর বৈশিষ্ট্যসমূহ উল্লেখ করো।

বিগিয়ানারি দাজাবথাইনি বুংফুরলু হো আরো বেনি আখুথাইফোরখৌ মখ'।

Or / নাইবা / অথবা / এবা

What do you mean by Inductive Inference? State the differences between Inductive inference and Deductive inference. 1+5=6

আগমন অনুমান বুলিলে কি বুজা? আগমন অনুমান আৰু নিগমন অনুমানৰ মাজৰ পাৰ্থক্যসমূহ উল্লেখ কৰা।

আগমন অনুমান বলতে তুমি কী বোঝো? আগমন অনুমান এবং নিগমন অনুমানের মধ্যে পাৰ্থক্যসমূহ উল্লেখ কৰা।

দাজাবথাই অনুমান বুজিল্লা মা বুজियो? দাজাবথাই অনুমান আরো दानख 'थाइ' अनुमाननि गेजेरनि फारागफोरखौ मख'।

25. Define cause. Write the qualitative and quantitative marks of cause. 1+5=6

কাৰণৰ সংজ্ঞা দিয়া। কাৰণৰ গুণগত আৰু পৰিমাণগত লক্ষণবোৰ লিখা।

কাৰণৰ সংজ্ঞা দাও। কাৰণৰ গুণগত এবং পৰিমাণগত লক্ষণগুলি লেখো।

जाहोननि बुंफुरलु हो। जाहोननि गुणगोनां आरो अनजिमानि सिन आखुफोरखौ लिर।

Or / নাইবা / অথবা / এবা

Discuss the fallacies of observation.

পৰ্যবেক্ষণৰ দোষসমূহ আলোচনা কৰা।

পৰ্যবেক্ষণৰ দোষসমূহ আলোচনা কৰা।

नोजोर होनायनि गोरोनथिफोरखौ सावराय।

26. Explain the nature of Hypothesis with suitable examples. 6

উপযুক্ত উদাহৰণৰ সহায়ত প্ৰকল্পৰ প্ৰকৃতি ব্যাখ্যা কৰা।

উপযুক্ত উদাহৰণৰ সাহায্যে প্ৰকল্পৰ প্ৰকৃতি ব্যাখ্যা কৰা।

आरजाथाव बिदिन्थिनि हेफाजाबाव सान मोनदांथिनि आखुथाइखौ बेखेव।

Or / নাইবা / অথবা / এবা

What, according to Stebbing, are the different kinds of Hypothesis? Discuss. 6

ষ্টেবিঙৰ মতে প্ৰকল্পৰ বিভিন্ন প্ৰকাৰবোৰ কি কি? আলোচনা কৰা।

ষ্টেবিঙৰ মতে প্ৰকল্পৰ বিভিন্ন ধৰনগুলি কী কী? আলোচনা কৰা।

ष्टेबिडनि बादिब्ला सान-मोन्दांथिनि गुबुन-गुबुन रोखोमफोरा मा मा? सावराय।

27. Explain the Method of Difference with concrete example. 6

বাস্তৱ উদাহৰণসহ ব্যতিৰেকী পদ্ধতিৰ ব্যাখ্যা আগবঢ়োৱা।

বাস্তৱ উদাহৰণসহ ব্যতিৰেকী পদ্ধতি ব্যাখ্যা কৰা।

मोगथाडारि बिदिन्थिजों फारागथि आदबनि बेखेवनाय हो।

Or / নাইবা / অথবা / এবা

Write a note on the Method of Con-comitant variation. 6

সহ-পৰিবৰ্তন প্ৰণালীৰ ওপৰত এটি টোকা লিখা।

সহ-পৰিবৰ্তন প্ৰণালীৰ উপৰে একটি টীকা লেখা।

लोगो सोलायथाइ आदबनि सायाव मोनसे रेबसुं लिर।